

Sygn. akt III CZP 55/20

UCHWAŁA

Dnia 26 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku P. C.
przy uczestnictwie A. B.
o nakazanie zapłaty,
po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 października 2021 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w S.
postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. akt X RCz (...),

"Czy zażalenie złożone przez uczestnika postępowania przed doręczeniem odpisu uzasadnienia, o którego sporządzenie wnosił, to jest przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia, podlega odrzuceniu?"

podjął uchwałę:

Nie podlega odrzuceniu zażalenie wniesione przez uczestnika postępowania przed doręczeniem mu odpisu postanowienia z uzasadnieniem, o którego sporządzenie ten uczestnik wnosił.

UZASADNIENIE

P. C. wniósł o nakazanie A. B. zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 2.000 zł za naruszenie obowiązków wynikających z postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 4 stycznia 2019 r. wydanego w sprawie III Nsm (...). Wnioskodawca w

toku postępowania zmienił swój wniosek. Postanowieniem z dnia 23 stycznia 2020 r. Sąd Rejonowy w M. nakazał uczestniczce A.B. zapłatę na rzecz wnioskodawcy kwot określonych w tym postanowieniu. W dniu 23 stycznia 2020 r. uczestniczka złożyła wniosek o uzasadnienie postanowienia. Zarządzeniem z dnia 27 stycznia 2020 r. została wezwana do uzupełnienia braków formalnych wniosku przez wskazanie, o uzasadnienie którego orzeczenia wnioskuje i określenie, czy żąda uzasadnienia w całości czy w części, oraz do opłacenia wniosku w terminie tygodniowym pod rygorem jego odrzucenia. Zarządzenie to doręczono uczestniczce w dniu 29 stycznia 2020 r., która w tym samym dniu złożyła pismo, w którym wniosła o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o cofnięcie nakazu zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwot wskazanych w postanowieniu z dnia 23 stycznia 2020 r., uzasadniając swoje stanowisko i zgłaszając wnioski dowodowe. W kolejnym piśmie (również z dnia 29 stycznia 2020 r.) uczestniczka uzupełniła braki formalne wniosku o uzasadnienie, załączając dowód uiszczenia opłaty w kwocie 100 zł. Odpis postanowienia z dnia 23 stycznia 2020 r. z uzasadnieniem doręczono uczestniczce w dniu 8 lutego 2020 r. Zarządzeniem z dnia 4 lutego 2020 r. uczestniczka została wezwana do uzupełnienia braków pisma z dnia 29 stycznia 2020 r. Zarządzenie to doręczono jej w dniu 8 lutego 2020 r. W reakcji na zarządzenie z dnia 4 lutego 2020 r. uczestniczka w piśmie z dnia 12 lutego 2020 r. wskazała, że pismo z dnia 29 stycznia 2020 r. stanowi zażalenie na punkty I i III postanowienia z dnia 23 stycznia 2020 r. Akta sprawy zostały następnie przekazane do Sądu Okręgowego w S., który rozpoznając zażalenie, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz występując z przedstawionym na wstępie zagadnieniem prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W stanie prawnym ukształtowanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469) obowiązuje zasada, że warunkiem dopuszczalności wniesienia zażalenia bądź apelacji jest uprzednie wystąpienie przez skarżącego ze skutecznym wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia zaskarżanego orzeczenia, z wyjątkiem sytuacji dotyczącej zażalenia, w której przy wydawaniu postanowienia sąd odstępuje od jego uzasadnienia (art. 357 § 6 w związku z art. 394 § 2 zd.

drugie k.p.c. por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2020 r. II CZ 53/20, niepubl. Apelacja lub zażalenie wniesione bez dochowania tego warunku podlegają odrzuceniu jako niedopuszczalne z innych przyczyn. Wyjątek dotyczy również skargi na orzeczenie referendarza sądowego, którą także można wnieść bez poprzedzenia jej wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia postanowienia (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2020 r. III CZP 26/20 niepubl.). Wspomniana zasada oparta jest na założeniu, że bez skutecznego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia strona lub uczestnik postępowania nie uzyskują prawa do wniesienia któregoś z tych środków odwoławczych. Sama przez się zasada, o której mowa, wyklucza jedynie wniesienie środka zaskarżenia. Wprost nie dotyczy natomiast tego, czy w sytuacji, w której strona lub uczestnik wystąpili ze skutecznym wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia, dopuszczalne jest zaskarżenie go apelacją bądź zażaleniem przed doręczeniem orzeczenia z uzasadnieniem, czyli przed rozpoczęciem biegu terminu do wniesienia któregoś z tych środków. Rozpatrywana zasada ma wprawdzie prowadzić do tego, że skarżący ma znać motywy kwestionowanego rozstrzygnięcia przed zaskarżeniem go, ponieważ pozwala mu to na lepsze przygotowanie zarzutów wobec tego rozstrzygnięcia, ma ona także umożliwiać jego kontrolę przez sąd rozpoznający zaskarżenie. Mając to na względzie trzeba jednak zwrócić uwagę, że w sytuacji, w której skarżący - mimo złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia - nie czeka na jego doręczenie, lecz decyduje się na wniesienie środka zaskarżenia, nie znając jeszcze motywów orzeczenia, sam stawia się w pozycji procesowej utrudniającej mu konstrukcję zaskarżenia. Ponieważ jednak uzasadnienie na skutek prawidłowego wniosku skarżącego musi być sporządzone, to sąd rozpoznający zaskarżenie dysponuje takimi motywami i może przeprowadzić kontrolę orzeczenia. Wynika z tego, że w sytuacji, w której skarżący złożył skuteczny wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia, warunkujący dopuszczalność jego zaskarżenia apelacją lub zażaleniem, chodzi w gruncie rzeczy o to, czy dopuszczalne jest zaskarżenie orzeczenia po jego wydaniu, ale przed rozpoczęciem biegu terminu do wystąpienia z tym zaskarżeniem. Problem ten z reguły rozstrzygano dotychczas w orzecznictwie pozytywnie (por. uchwałę Sądu

Najwyższego z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03, OSNC 2005 nr 1 poz. 21 i powołaną tam dalszą judykaturę).

We wskazanej uchwale Sąd Najwyższy podkreślił, że terminy do wniesienia środków zaskarżenia są ustanawiane w celu określenia momentu końcowego, przed którego nastąpieniem czynność zaskarżająca musi zostać podjęta, aby była skuteczna, a wniesiony środek zaskarżenia był dopuszczalny. Chodzi o wyznaczenie momentu końcowego dla realizacji uprawnienia do zaskarżenia orzeczenia, gdyż w przeciwnym razie uprawnienie to mogłoby być realizowane w nieokreślonym czasie, co w skrajnym przypadku prowadziło do tego, że orzeczenie w ogóle nie uprawomocniłoby się. Określenie momentu początkowego biegu terminu do wniesienia środka zaskarżenia jest konieczne ze względów technicznych, w inny bowiem sposób nie dałoby się określić końcowego momentu biegu terminu, i - co za tym idzie - terminu do wniesienia środka zaskarżenia. Sąd Najwyższy podniósł ponadto, że wśród przyczyn odrzucenia środka zaskarżenia ustawodawca wyodrębnia przyczynę w postaci złożenia środka po upływie przepisanej terminu. Poza przekroczeniem terminu wskazywane są w sposób ogólny "inne przyczyny niedopuszczalności" oraz nieusunięcie braków złożonego środka w wyznaczonym terminie. Nie jest jednak możliwe, przyjęcie, że jednym z przypadków "niedopuszczalności z innych przyczyn" jest wniesienia środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego wniesienia. Ustawodawca w każdym wypadku wyróżnił przyczynę odrzucenia środka odwoławczego dotyczącą terminu do jego wniesienia, jednak uczynił to wyraźnie jedynie w odniesieniu do sytuacji, w której środek taki został złożony po upływie przepisanej terminu. Nie uregulował natomiast sytuacji, dotyczącej terminu do wniesienia środka, w której środek taki został wniesiony przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia. Taki zabieg legislacyjny powoduje, że złożenie środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia nie zostało uznane za przyczynę uzasadniającą odrzucenie takiego środka. Odmienne stanowisko byłoby wątpliwe także z tego względu, że jego przyjęcie prowadziło do dokonywania oceny dochowania terminu do złożenia środka zaskarżenia w płaszczyźnie różnych grup przyczyn odrzucenia. Raz ocena taka następowałaby w ramach szczególnej podstawy odrzucenia środka zaskarżenia w postaci uchybienia

końcowemu momentowi terminu, drugi raz zaś w zbiorczej grupie "innych przyczyn niedopuszczalności". Sytuację taką należy ocenić jako nieprawidłową, gdyż wszystkie kwestie związane z terminem do wniesienia środka zaskarżenia powinny być poddawane ocenie w jednej grupie przyczyn odrzucenia środka zaskarżenia.

Rozbieżność w judykaturze w kwestii, czy wniesienie środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia powoduje jego niedopuszczalność, istnieje wprawdzie w odniesieniu do skargi kasacyjnej, gdyż konkurują tu ze sobą dwa stanowiska. Według pierwszego z nich skarga kasacyjna wniesiona przed rozpoczęciem biegu terminu do jej wniesienia, poprzedzona prawidłowym wnioskiem o doręczenie orzeczenia sądu drugiej instancji z uzasadnieniem (por. art. 398⁵ § 1 k.p.c.) podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna z innych przyczyn (tak Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z dnia 28 stycznia 2016 r. II CSK 431/15 nie publ.). Zgodnie z drugim stanowiskiem skarga taka jest dopuszczalna (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2006 r., II PZ 16/06, nie publ. i z 3 października 2007 r., IV CZ60/07, niepubl. oraz z dnia 2 czerwca 2011 r., I CZ 40/11, niepubl.). Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia ustanowionym przede wszystkim w interesie publicznym. Z tego względu wypowiedzi, które jej dotyczą, nie należy uogólniać i odnosić do innych środków zaskarżenia. Dlatego w odniesieniu do generalnej kwestii dotyczącej dopuszczalności wniesienia środka zaskarżenia od orzeczenia po jego wydaniu i złożeniu koniecznego wniosku o sporządzenie jego uzasadnienia, a przed rozpoczęciem biegu terminu do wniesienia tego środka, Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela w pełni stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 2 grudnia 2003 r. III CZP 90/03, OSNC 2005 nr 1 poz. 21 i zawartą w niej argumentację wskazującą na dopuszczalność wniesienia od orzeczenia środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego wniesienia.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak na wstępie.